SUOMEN KUSTANNUSYHDISTYS
FINLANDS FÖRLAGSFÖRENING

Sivistysvaliokunnalle

LAUSUNTO

Asia: **Kulttuuripoliittinen selonteko** (VNS 8/2024 vp)

Suomen Kustannusyhdistys kiittää tilaisuudesta lausua aiheesta ja toteaa seuraavaa.

Yleistä

Sivistysvaltiolle on tärkeää, että se säännöllisesti nostaa esille kulttuurin merkityksen yhteiskunnalle. Siinä tarkoituksessa selonteko on onnistunut. On selvää kuitenkin, että varsinaiset politiikkamuutokset tapahtuvat selonteossa mainittuja toimenpide-ehdotuksia eteenpäin viemällä, mikä tarkoittaa usein käytännössä rahoituksen antamista. Tähän kuitenkin johdannossa esiintuodut vallitsevat taloudelliset realiteetit antavat vähän toiveita.

Selvityksen esiin nostama kirjallisuudesta tehtävä laajempi selvitys ja sen pohjalta tehtävä toimenpideohjelma eivät kuitenkaan edellyttäisi merkittäviä valtiovallan panostuksia ja olisivat mahdollisia siksi nopeallakin aikataululla.

Osa taloutta ja vientiä

Kulttuurilla on itseisarvo mutta sitä ei heikennä sen tuominen esille, että se on myös voimakas taloudellinen ajuri. Lausunnossa voitaisiin siksi vieläkin ponnekkaammin tuoda esille se taloudellinen potentiaali, joka ammattimaisesti tuotetuilla kulttuurituotteilla ja -

palveluilla on kasvattaa Suomen taloutta ja hyvinvointia. Kulttuuri ja sen taloudelliseksi osaksi katsottavat luovat alat tulisi tuoda Suomen talouden ytimeen.

Luovat alat tulisi selkeämmin nähdä investointikohteena, joista on muiden talouden alojen ohella saatavissa Suomeen merkittäviä tuottoja. Signaalina tästä tulisi niiden olla aina edustettuina valtiojohdon vienninedistämismatkoilla muiden teollisuudenalojen ohella. Samoin olisi kartoitettava ne markkinat, joilla suomalaisilla kulttuurituotteilla on erityistä kysyntää ja resursoida paikalliset edustustot auttamaan vientiä noihin maihin. Esimerkkinä suomalaisen kirjallisuuden huomioarvo Saksassa.

Kulttuurituotteet ovat suurelta osin ns. aineetonta omaisuutta kuten tekijänoikeuksia. On hämmentävää, ettei niitä nyky-Suomessa vieläkään noteerata omaisuudeksi, jonka voi laittaa yrityksen taseeseen. Tämä on rahoituksen este, joka on korjattava ensi tilassa. Tähän myös selonteossa viitataan.

Selonteossa esitetty ajatus, että kulttuurin osuus BKT:stä kaksinkertaistuisi 2040 mennessä on tervetullut minimitavoitteena. Sen saavuttamiseksi on pidettävä huolta siitä, että aineettomien kulttuurituotteiden tuotot jäävät Suomeen eivätkä suurelta osin hyödytä ainoastaan ulkomaisia suuryrityksiä.

Tekijänoikeus

Kuten selonteossa todetaan, aineettoman oikeuden merkitys kasvaa jatkuvasti. Tätä pääomaa on kyettävä suojaamaan ja tekijänoikeus on siinä keskiössä. On hyvä, että selonteossa tuodaan esille tekijänoikeussääntelyn kehityksen ja ylläpidon tähdellisyys. On Suomen etu, että henkisen työn tuloksia kyetään tehokkaasti suojaamaan. Tämä edellyttää paitsi kansallisia toimia, myös aktiivisuutta kansainvälisillä areenoilla. Juuri nyt käydään merkittäviä kädenvääntöjä tekoälyn ja tekijänoikeuden suhteesta globaalilla ja eurooppalaisella areenalla eikä Suomen ole varaa olla niihin osallistumatta.

Maakuva

Suomi on kansainvälisissä mittauksissa usein kärkikastia, mutta kulttuurin tunnettuudessa tulokset eivät ole niin mairittelevia. On kuitenkin selvää, että tunnettuus kulttuurista edistää maakuvaa ja muiden alojen mahdollisuuksia menestyä maailmalla. Kulttuuri voidaan myös markkinoinnillisessa mielessä nähdä investointikohteena. Esimerkiksi Etelä-Korea on selvästi nostanut profiiliaan tukemalla tarkoitushakuisesti K-poppia ja K-draamaa.

Sivistys ja demokratia

Kulttuuri ja sivistys ovat demokraattisen yhteiskunnan kulmakivi. Lukutaito on omaan kulttuuriin ja yhteisöön kiinnittymisen edellytys. Kuten selonteko toteaa, kulttuuri luo kestävää yhteisöä, joka on resilientti ulkoiselle paineelle. Kansallisen huoltovarmuuden tulee sisältää myös kulttuurinen elementti.

Politiikka ja rakenteet

Selonteossa ehdotetut ylivaalikautiset toimielimet ovat hyvin tervetulleita. Kulttuuripolitiikka on muuten helposti vaarassa jäädä pienimuotoisiksi vaalikausien mittaisiksi hanketoimiksi, jotka ovat pitkäjänteiseen kehittämiseen verrattuna tehottomia. Luovan talouden neuvottelukunta on jo aloittanut tuloksellisesti työnsä, ja työhön antaa uskoa se, että toimikausi ulottuu vuoteen 2030, mikä mahdollistaa uskottavan siirtymisen konkreetteihin toimiin.

Edellä mainittujen tekijänoikeussääntelyn kehittämisen sekä aineetonta omaisuutta koskevien talouden säädösten muuttamisen lisäksi on syytä nostaa esiin rakennetekijä, johon tulisi saada muutos. Kulttuurialoja koulutetaan usein ilman taloudellisia opintoja mikä johtaa siihen, kulttuurialan ammattilaisten myynti- ja markkinointiosaaminen on paikoin heikkoa. Koulutuskenttää tulee tältä osin siis uudistaa. Esimerkkinä olisi oppisopimuskoulutuksen rahoittaminen kirjallisuusagenttien kouluttamiseksi alan muutamassa yrityksessä. Suomen ja Ruotsin kirjallisuusviennin suhde Ruotsin eduksi on sama kuin alalla toimivien agenttien määrän suhde. Vaatimattomalle koulutusinvestoinnille olisi nopeasti odotettavissa merkittäviä tuottoja.

Kirjallisuuden toimenpideohjelma

Selonteossa todetaan, että kirja-alasta tehdään selvitys ja alalle laaditaan toimenpideohjelma kirjallisuuden tukemiseksi. Tämä on erittäin tervetullutta. Suomen Kustannusyhdistys on yhdessä kirjailijajärjestöjen ja Kääntäjien ja tulkkien liiton kanssa ajanut tällaista ohjelmaa. On tärkeää, että valtiovalta tarkastelee laajasti kirjallisuuskenttää ja toimiaan sillä, sekä tämän jälkeen pohtii millä keinoin se käytettävissä olevilla resursseilla kykenee parhaiten auttamaan kirjallisuuden tuotantoa ja jakelua. Kuten todettua lukeneisuus on keskeinen osa kansakuntamme kyvykkyyttä ja kirjallisuus on keino sitä ylläpitää ja kehittää.

Toiveena on, että selvitystyöhön ryhdytään viipymättä, jotta sen pohjalta voidaan ripeästi laatia myös toimenpideohjelma.

Kustantajat eivät saa suoria tukia valtiolta

Kustantajilla on keskeinen rooli kirjallisuuden arvoketjussa rahoittajina, laadunvarmistajina ja markkinoijina. Oppimateriaalikustantajien rooli kansalaisten osaamisen, kulttuurintuntemuksen ja medialukutaidon kehittämisessä on merkittävä. Kustantajat eivät saa suoraa tukea toimintaansa valtiolta. Epäsuorista tuiksi katsottavista vähälevikkisen kirjallisuuden ostotuki kirjastoilta poistettiin ja kirjojen arvonlisäveroa korotettiin 10 %:sta 14 %:iin.

Sakari Laiho
johtaja
Suomen Kustannusyhdistys

Suomen Kustannusyhdistys *on kirja- ja oppimateriaalikustantajien yhteistyö- ja edunvalvontajärjestö. Se edistää kirjallisuuden levitystä, lukemisharrastusta sekä sananvapautta.*

Vuonna 1858 perustettu SKY on Suomen vanhin elinkeinoelämän etujärjestö. Yhdistykseen kuuluu noin 100 suomalaista kustantamoa.